

Raimo Vikström

”Norjassa katsotaan, että äänitemusiikki on yleisradioyhtiöille arvokas tuotantontekijä.”

”Suomessa kaupalliset radiot ja Yleisradio ovat onnistuneet vetämään korvaustasoa jatkuvasti alaspäin, niin että meillä on pian korvauksista jäljellä enää muistot.”

ELÄMME ERI MAAILMOISSA

Suomessa kuten Norjassakin yleisradioyhtiöt ja esittäviä taiteilijoita ja äänitetuottajia edustavat tekijänoikeusjärjestöt turvautuvat säännöllisesti ulkopuoliseen apuun etsiessään ratkaisua siihen, mikä on oikea korvaus äänilevyjen esittämisestä yleisradiotoiminnassa. Suomessa ratkaisut saadaan yleensä yleisestä tuomioistuimesta tai välimiesoikeudesta. Norjassa kiistoja varten on järjestetty erillinen korvauslautakunta.

Tekijänoikeuslaki on molemmissa maissa parasta eurooppalaista tasoa. Suojataso on kansainvälisesti katsoen siis korkea. Norjassa on lisäksi rahastolaki, Lex Gamleng. Se on vuonna 1956 säädetty, silloisen Norjan muusikkojen liiton puheenjohtajan Rolf Gamlengin mukaan ristitty laki, joka nyt määrää, että myös ei-suojatuista äänitteistä on suoritettava korvaus Esittävien taiteilijoiden rahastolle. Suomessa puolestaan taiteilijoilla on nyt myös oikeus saada korvausta musiikkivideoiden esittämisestä.

Lait näyttävät olevan samanlaisia, mutta niiden tulkinta tuottaa kovin erilaisia tuloksia. Nyrkki-sääntönä voi pitää, että valtakunnallisissa yleisradiolähetyksissä korvaustaso Norjassa on 50–100 % korkeampi kuin Suomessa. Esimerkiksi valtakunnallinen kaupallinen radio maksaa suojatusta musiikista Norjassa tuplasti enemmän kuin suomalainen vastineensa. Julkisen palvelun yleisradioyhtiöiden ero ei ole yhtä räikeä, mutta suuri sekin.

Suomessa tekijänoikeuslain tulkinta on ajautunut kummalliselle uralle. Kaupallisen radiotoiminnan alkamisesta lähtien korvaustaso ja korvauskertymä on ollut jatkuvassa laskussa. Suurin syy tähän lienee joidenkin laintulkitsijoiden erheellinen käsitys, että yleisradiotoiminnassa tapahtuva äänitteiden soittaminen on yksi kokonaisuus; kakku, josta korvausviipaleita anniskellaan niille, jotka toimintaa harjoittavat. Mitä enemmän toimijoita on, sitä vähemmän kukin joutuu maksamaan. Tämä vitsaus nousi viimeksi esiin Yleisradion ja Gramexin välisessä oikeudenkäynnissä korvauksista.

Norjassa ajatellaan toisin. Siellä katsotaan, että käyttäjien ja käytön lisääntymisen pitää ilman muuta tuottaa enemmän korvauksia taiteilijoiden ja tuottajien tekijänoikeusjärjestölle. Suomessa tällaisesta ajattelutavasta ei näy merkkiäkään.

Norjassa myös katsotaan, että äänitemusiikki on yleisradioyhtiöille arvokas tuotantontekijä. Esimerkiksi valtakunnallisten kaupallisten radioiden on suoritettava taiteilijoille ja tuottajille esittämästään musiikista peruskorvaus. Se tarkoittaa, että radiot joutuvat suorittamaan tuntuvan korvauksen, vaikka niillä ei olisi mainostuloja lainkaan. Taiteilijat ja tuottajat eivät näin joudu täysin määrin osallistumaan radioiden liiketoiminnan riskiin. Suomessa kaupallisilla radioilla ei ole perusmaksua eikä vähimmäiskorvausta, vaan taiteilijat ja tuottajat on suoraan sidottu yhtiöiden liiketoiminnan menestymiseen. Kun Gramexilla oli sopimus Radio Novan kanssa vähimmäiskorvauksesta, sen katsottiin rikkovan kilpailulakia. Vähimmäiskorvaus on Norjassa yleisesti käytössä.

Erikoisinta Norjassa on, että ei-suojatusta musiikista on myös maksettava esityskorvaus. Kaiken lisäksi sikäläinen eduskunta päätti, että rahastomaksu, joka koskee etenkin amerikkalaisia äänilevyjä, ei saa vähentää tekijänoikeuslakiin perustuvan korvauksen merkitystä. Meillähän yleisradioyhtiöt nauttivat siitä edusta, että amerikkalainen ohjelmisto on esittäjien ja tuottajien osalta ilmaista.

Tekijänoikeuslain 45 §:ssä säädetty esityskorvaukset ovat ns. kohtuullinen korvaus, joka alun perin juontaa juurensa Rooman sopimukseen vuodelta 1961. Ympäri Eurooppaa musiikin käyttäjät pyrkivät jatkuvasti alentamaan korvaustasoa ja monesti siinä myös onnistuvat. Suomessa kaupalliset radiot ja Yleisradio ovat poikkeuksellinen hyvin onnistuneet vetämään korvaustasoa jatkuvasti alaspäin, niin että meillä on pian korvauksista jäljellä enää muistot. Näinhän käy, jos korvaustasoa kerta toisensa perään onnistutaan alentamaan viittaamalla siihen, että jokin toinen toimija äskettäin on onnistunut alentamaan omia korvauksiaan. Aiemmin olen todennut, että ennen vuotta 1985 Yleisradio yksin maksoi Gramex-korvauksia enemmän kuin se ja kaupalliset radiot yhteensä nyt maksavat. Rahanarvon muutos ja äänilevymusiikin käytön suunnaton lisääntyminen yleisradiotoiminnassa eivät muuta edellä sanottua tosiasiaa. Tässä olisi mietittävää joillekin laintulkitsijoille.

Kaikeksi onneksi suomalainen hullutus ei ole vallalla kaikkialla. Norjassa kunnioitetaan vielä oikeita periaatteita, ja norjalaiset tuottajat ja taiteilijat saavat siksi paljon runsaampia korvauksia kuin meikäläiset. Onnea heille.